

Слижук О. А. Вивчення сучасної української літератури у 5-7 класах НУШ»: тематичний підхід. *XI Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство*: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф.; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Пед. думка, 2023.

Слижук Олеся Алімівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України
olesja_2014@ukr.net

ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5-7 КЛАСАХ НУШ: ТЕМАТИЧНИЙ ПІДХІД

Ключові слова: сучасна українська література, читацька грамотність, підходи до вивчення художнього твору, Нова українська школа, учні-читачі.

Проблема оновлення змісту літературної освіти постійно перебуває в полі зору літературознавців та педагогів. Формування змісту літературної освіти на всіх етапах розвитку методики навчання літератури спиралося на питання канонічності / неканонічності творів для вивчення в школі. Найбільше суперечностей в усі періоди розвитку методики навчання літератури викликало вивчення творів, сучасних для певної епохи, визначення критеріїв, за якими вони можуть вивчатися в школі на різних освітніх ступенях. Ці питання літературної освіти є актуальними й нині, оскільки відбувається реформування освітньої системи України загалом й навчання мовно-літературної галузі зокрема, пов'язане з вимогами Державного стандарту базової середньої освіти (2020).

Питання оновлення змісту літературної освіти розглянуто в працях Л. Березівської, Ю. Бондаренка, Н. Волошиної, Н. Гоголь, Т. Яценко та ін. Н. Гоголь зазначає, що «перебування дітей і молоді на початку ХХІ ст. в полікультурному просторі вимагає від них сприйняття культурної різноманітності, засвоєння естетичного досвіду поколінь, формування ціннісного ставлення до світу крізь призму етнонаціональної специфіки» [2, с. 282] і наголошує на важливості культурологічного підходу в літературній освіті початку ХХ ст., тобто вивчення кращих зразків літератури в контексті світової культури.

На думку Ю. Бондаренка, «У шкільних програмах українська література має бути представлена найбільш видатними творами, які стали знаковими в розвитку вітчизняної літератури». Учений висуває як один із головних у структуруванні змісту літературної освіти принцип феноменальності, що визначає відбір текстів за критеріями «змістової глибини, естетичної виразності й неповторності, які перетворюють літературне явище на видатне в історії національної культури» [1, с. 8]. Однак він зазначає, що, обираючи художні твори для формування змісту шкільного курсу літератури, слід враховувати вікові психологічні особливості учнів. Саме орієнтація на сучасного учня-читача й зумовила уведення у зміст шкільних програм з української літератури творів сучасних письменників, які орієнтовані на читачів-підлітків. Критеріями відбору художніх творів для вивчення підлітками, крім високої художньо-естетичної цінності й прихованого дидактизму, є адресованість відповідній віковій категорії, актуальність тематики й проблематики та відповідність інтересам юних читачів.

Н. Й. Волошина зазначала, що «художня література несе в собі потужний заряд емоцій, збагачує ними духовний світ учнів, розвиває образне сприймання, пам'ять, уяву, естетичний смак, розумові здібності, художнє мислення, збільшує потребу творчої праці, підвищує культуру мовлення» [4, с. 49]. Тому важливими є й підходи до вивчення художніх творів у школі, які сприяють усвідомленню учнями змісту і форми літературних текстів, ціннісних орієнтирів і контекстуальних зв'язків зі світовою культурою, знаннями про світобудову й власне місце у ній.

У концепції Нової української школи передбачено впровадження компетентнісного підходу. «Компетентності дозволяють усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань» [5, с. 13]. Як допоміжні для його реалізації розроблено й апробовано у пілотних класах діяльнісний і тематичний підходи. Тематичний підхід у початковій школі реалізувався у проведенні тематичних днів і тижнів. У більшості пілотних закладів він продовжує впроваджуватися у

вигляді тематичних днів або тематичних бесід, які інтегрують інформацію з різних галузей та сприяють формуванню ключових компетентностей.

Тематичний підхід є одним із основних і в структуруванні змісту модельних навчальних програм з української літератури для 5-7 класів. Авторським колективом інституту педагогіки підготовлено програми для 5-6 і 7-9 класів [3; 6].

Програму для 5-6 класів побудовано за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу. Навчальний матеріал у 5 класі згруповано в таких тематичних розділах: «Вступ», «Малі жанри фольклору та літератури (прислів'я, приказки, загадки)», «Народні та літературні казки», «Минуле українського народу: легенди, перекази, літописні оповіді», «Україна і я»; «Рідна природа», «Світ дитинства», «У пошуках пригод і чудес». А в 6 класі виокремлено такі тематичні розділи: «Вступ», «Міфи прадавньої України», «Народні пісні. Календарно-обрядові пісні», «Мудрість байки», «Ліричні послання Україні», «Різдвяні дива», «Романтика пригод і фантастики», «Поетичне бачення світу», «Дитинство видатних українців», «Гумор і сатира».

«Навчання української літератури в 7–9 класах спрямовано на вироблення в учнів/учениць усталеної потреби читання високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури, здатності до осмисленого сприйняття зображеного у творах, уміння висловлювати власну критичну думку про прочитане та застосовувати здобуті предметні знання й читацькі вміння для практичного розв'язання проблем» [6, с. 1].

Курс української літератури для 7 класу побудовано як логічно обґрунтоване продовження вивчення художніх творів за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах тематичного розділу. Опрацювання навчального матеріалу із його поступовим ускладненням на основі ідейно-тематичних і жанрових зв'язків зумовлене віковими особливостями художнього сприймання семикласниками/семикласницями. Рекомендований зміст модельної

навчальної програми для 7 класу включає художні твори про історичне минуле України, українську ідентичність, на воєнну тематику, про формування характеру та життєві випробування особистості. Також представлено твори, що викликають жвавий читацький і пізнавальний інтерес у семикласників/семикласниць. Їх цікавлять детективні, пригодницькі та фантастичні твори, а також твори про розкриття підліткових тем, зокрема взаємин із ровесниками й людьми старшого покоління, пригоди, фантастика, перше кохання тощо. Такі тексти також запропоновано модельною навчальною програмою.

У 7 класі вивчення української літератури представлено такими тематичними розділами: «Вступ», «Пісенна лірика», «Історичне минуле України», «Ми – українці!», «Характер і доля людини», «Краса людських взаємин», «Літературний детектив», «Пригоди і гумор», «Фантастичні пригоди та фентезі», «Література рідного краю», «Найцікавіше з літературних новинок», «Узагальнення та систематизація вивченого».

На основі тематичного підходу у програмах передбачено вивчення української літератури у контексті тематично близьких творів інших видів мистецтва, які увиразнюють формування в учнів предметної читацької та ключових компетентностей.

Література

1. Бондаренко Ю. Загальна модель шкільного навчання української літератури: монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 392 с.
2. Гоголь Н. Культурологічний підхід у змісті шкільної літературної освіти (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія : за наук. ред. д-ра пед. наук Т. О. Яценко. Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. 482 с.
3. Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти; за наук. ред. Т. О. Яценко. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 62 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/729538/>
4. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Н. М Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Яценко Т.О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І.А. Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної освіти». Київ: ІМЗО, 2023. 151 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/736211/>

